

CANNES 2017

De 70e editie van het filmfestival van Cannes maakte weemoedig en nieuwsgierig tegelijk. Weemoedig vanwege de herinneringen aan alle grote regisseurs, acteurs, actrices en films die hier te zien waren – en aan de mensen met wie je dat allemaal mee maakte. Maar ook nieuwsgierig: naar hoe het allemaal verder zal gaan met de filmproductie in de toekomst. Zeker nu grote ondernemingen als Amazon en Netflix niet alleen series maar ook speelfilms aan het financieren zijn. Ze eisen daarbij tot nu toe dat de premières en andere vertoningen hiervan via hun kanalen lopen, en niet via bioscopen en filmtheaters. Tot nu toe worden ze daarom geboycot en zelfs uitgefloten bij de premiers van 'hun' films, zoals het Koreaanse varkenssprookje Okja. Maar hoe lang zal dat nog duren, en wat zal het effect zijn op de toekomst van het filmbedrijf?

Toen het filmfestival in de jaren zeventig democratiseerde, en er een apart parallel-festival werd opgetuigd voor onafhankelijke, jonge en vaak rebelse filmers als Jean Luc Godard en de vertegenwoordigers van de Junge Deutsche Welle waren er ook zorgen over de toekomst. En toen televisiestations als de Engelse BBC, het Duitse ZDF en het Franse Arte zich steeds meer bezig gingen houden met filmproductie werd ook gevreesd voor onomkeerbare veranderingen. Als je nu terugkijkt, moet je constateren dat al die ontwikkelingen het filmaanbod alleen maar hebben verbreed en verrijkt.

Ook in dit jubileumjaar van Cannes bereikte het aanbod van films weer een nieuw record. Daarbij blijft het opmerkelijk dat de meeste films die tegenwoordig in het hoofdprogramma van Cannes te zien zijn, inmiddels vooral in onafhankelijke filmtheaters over de hele wereld worden vertoond. Je vindt ze – zeker in Nederland – zelden terug bij grote ketens als Pathe, Vue en Kinepolis, tenzij als bijprogramma. Film als zevende kunstvorm bevestigde ook dit jaar weer zijn status.

Cannes geeft een podium aan de filmkunst in al zijn facetten. Er mag nog zoveel nadruk worden gelegd op de uitbundige aanwezigheid van filmsterren op de rode loper, wat in dit jubileumjaar zelfs overvloedig gebeurde, als het licht in de zalen uit gaat, gaan we een andere wereld binnen. Ook al zit iedereen op zijn paasbest in de zaal, een effect van de rigide eis van de organisatie dat de avondvoorstellingen in black tie dienen te worden bezocht, op het doek domineert de keiharde realiteit van ongelijkheid, uitbuiting en verraad van gewone mensen die alleen maar van black ties kunnen dromen. Het contrast met de zeven decennia oude glamour van Cannes was dit jaar zelfs nog groter dan anders. Dat kwam vooral door het relatief grote aanbod van films uit Oost Europa, het Midden Oosten en Noord Afrika. Daar zijn de omstandigheden doorgaans een stuk minder glamoureuze dan aan de Cote d'Azur. De recente terreuraanslagen (in Parijs, Nice en zelfs tijdens het festival in Manchester) veranderden daar weinig aan, ook al herinnerden beveiligers, politieagenten en legereenheden in volle bepakking je dagelijks aan de kwetsbaarheid van dit evenement. De vrijheid in de westerse wereld, waar filmers hun fantasie en talent geen enkele beperking op hoeven te leggen, en ze met de ruime fondsen van Amazon en Netflix nog jaren door kunnen gaan, is zo broos als een ijswafeltje.

Dat al die films over moeizame levens in Rusland, Iran of Sri Lanka in Cannes te zien waren, is op zich zelf ook weer hoopvol. Ze kunnen tenminste worden gemaakt. De afwezigheid van films uit Syrië, Libië of Saoedi Arabië is veel verontrustender. In een grijs gebied daartussen zijn de films die ternauwernood worden gemaakt, met een verhaal dat alleen verteld kan worden en niet getoond, zijn dan nog het meest aangrijpend. Ze doen een groot beroep op je fantasie, maar met behulp van enkele schaarse beelden kan ook dat een indringende film opleveren. Dat gebeurde bijvoorbeeld in *Napalm* van de hoogbejaarde Claude Lanzmann, bekend van zijn epos *Shoah*. Hij keerde op zijn 91^e terug naar Noord Korea, met als smoes dat hij een film over de vechtsport Taekwondo wilde maken. Maar eigenlijk wilde hij een ode brengen aan de vrouw op wie hij in de jaren vijftig, toen hij hier ook even was, hopeloos verliefd werd. Tijdens zijn bezoek, dat ook toen al, net als nu, van minuut tot minuut werd gecontroleerd en begeleid door overheidsfunctionarissen, gaat hij terug naar de plaats waar hij haar eindelijk voor zich alleen had: op een bootje op de rivier de Taedong. Daar bood die prachtige vrouw hem een kortstondige blik op het gruwelijke effect dat een Amerikaanse napalmbom had op haar volmaakte lichaam. Intussen zien we beelden van de hoofdstad Pyongyang, met zijn lege straten en lege flats, die we hier zelden zien. Voor sommige verhalen heb je verder geen beeld nodig. Dat gold ook voor *Jude Ratmans Demons in Paradise*. Ratman is een nazaat van Tamil Tijgers die in Sri Lanka vochten voor een eigen staat, Tamil Eelam. Maar de onderlinge strijd en de

afrekeningen worden in deze film niet getoond. Ze worden indrukwekkend opgeroepen door de verhalen die de voormalige tijgers elkaar vertellen, en het lege landschap tegen de achtergrond waarvan hun strijd zich voltrok.

Het zijn dit soort films die Cannes uniek maken, omdat ze te zien zijn tussen de aandachttrekkende speelfilms van het hoofdprogramma in. Ook die films worden daardoor ingekleurd, al wordt er minder een beroep gedaan op je fantasie en meer op je gevoel voor psychologische, morele en artistieke verhoudingen. Soms zijn die volmaakt in evenwicht, zoals in het relatiedrama *Loveless* van Andrey Zvyagintsev (die eerder *Leviathan* maakte). Het was echter niet genoeg voor een Gouden

Claude Lanzmann

Palm. Die ging terecht naar The Square van Ruben Ostlund (hier bekend van Turist). Die liet in zijn film namelijk net iets meer zien van de kwetsbare comfortzone waarin de Westerse wereld zich bevindt. De zelfgenoegzaamheid van een middenklasse die zich onaantastbaar en verheven waant had niet beter verbeeld kunnen worden dan in deze vlijmscherpe ontleding van publiek, curatoren en weldoeners van een museum voor moderne beeldende kunst. Nee, het is niet voldoende om een vierkant voor je museum te metselen waarmee je aandacht vraagt voor de ontmoeting met 'anderen' binnen die enkele vierkante meters. Dat het de filmkunst moet zijn die deze spiegel voorhoudt aan de kunsten, laat zien hoe belangrijk de zevende kunst is geworden, onder andere door Cannes. Ostlund maakte de meest urgente film van dit moment en is daarom de terechte winnaar van dit jarige festival.

PT